

Nieuwsflits augustus 2021 Stichting Ter Navolging Tiel

Sinds de laatste Nieuwsflits van mei jl. hebben wij, na een succesvol NL DOET en een redelijk bezocht Weekend van de Begraafplaats, bepaald niet stil gezeten.

Zondag 12 september a.s.,

op Open Monumentendag van 12 – 17 uur

willen wij de resultaten graag aan onze bezoekers presenteren!

Ons vaste vrijwilligersteam, bestaande uit Ans, Christa, Christianne, Daphne, Jeannette, Mariken, Cees, Gerard, Jan H., Jan van L., Olivier, Raymond, Rick en Pierre, heeft zich daarvoor op de dinsdag- en woensdagmorgens in georganiseerd verband, én daarbuiten, met veel enthousiasme, betrokkenheid én deskundigheid ten volle ingezet voor het behoud van beide begraafplaatsen!

De inmiddels ervaren techneuten onder hen hebben, samen met de professionals Michiel en Joost van Luijn, hard gewerkt aan het verder invulling geven aan het 'Herstelplan Ter Navolging 2015 – 2025'.

De uitvoering van dat enkele honderden grafmonumenten omvattende **herstelplan** ligt prachtig op schema én binnen budget!
Wij hopen het uiteindelijke resultaat tijdens ons 5e Lustrumjaar in 2023 zal kunnen worden gepresenteerd.

Daarna rest vooral het reguliere werk zoals het reguliere werk inclusief het herstellen van scheuren en het reinigen van zerken, het lakken van de hekken en het uitvoeren van reparaties als gevolg van bijvoorbeeld vallende takken en vorst aan grafmonumenten ontstane schade.

Wij blij voor het feit dat wij voor advies altijd terug kunnen vallen op de deskundigen binnen de gemeente Tiel, onze specialisten de gebroeders Van Luijn, de vakmensen van 'Aanpak' én de experts binnen de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed!

Ons **programma** voor de komende maanden in kort bestek (zie voor nadere informatie de bijlagen)

Zondag 12 september 2021 12 – 17 uur Ter Navolging en Joodse begraafplaats <u>Open Monumentendag</u>		
Tijd	Locatie(s)	Activiteit
12.15 – 13.30	Ter Navolging	Presentatie vouwfolder 'Wandelen op Ter Navolging' gevolgd door een wandeling o.l.v. een van onze ervaren gidsen. O.a. zal aandacht worden besteed aan de recent herstellde grafkelders van Van Lidth de Jeude en Hoogendijk van Domselaar.
12.30 – 14.45	Joodse begraafplaats	Start 'Wandeling Drie Historische Begraafplaatsen' vanaf de Joodse begraafplaats naar de Rooms-Katholieke om te eindigen op Ter Navolging. Daarbij veel aandacht voor de onderlinge overeenkomsten en (vooral) verschillen qua uiterlijk én gebruiken bij begrafenissen.
13.00 – 13.50	Joodse begraafplaats	Rondleiding o.l.v. een van onze ervaren gidsen
14.00 – 14.20	Ter Navolging	Optreden ' Schola Cantorum ' o.l.v. Frits Hendrich met zang uit de Middeleeuwen
14.30 – 15.30	Ter Navolging	Rondleiding o.l.v. een van onze ervaren gidsen
14.45 – 16.00	Joodse begraafplaats	Start Wandeling 'Ontdek Joods Tiel' Door de binnenstad van Tiel langs Stolpersteine en plaatsen waar ooit het Joodse leven bloeide
15.00 – 16.00	Joodse begraafplaats	Rondleiding o.l.v. een van onze ervaren gidsen
16.00 – 17.00	Ter Navolging	Rondleiding o.l.v. een van onze ervaren gidsen

Het is een onderdeel van het totale programma op Open Monumentendag 2021 in Tiel waarbij verschillende organisaties nauw samenwerken!

→ Zie de website www.oudheidkamer-Tiel.nl

De onvolprezen beeldchroniqueur van Tiel, **Jan Bouwhuis** (ook de man achter 'De Tielenaar'), maakt dezer dagen een drone-opname op Ter Navolging.

In onze volgende Nieuwsflits / Nieuwsbrief zullen wij u laten weten waar de opnamen te zien zijn!

Zaterdag 25 september 2021 11 – 14 uur Ter Navolging

Burendag

Informatie voor de nieuwe burenen op het v/m Septer terrein

Kennis maken met de begraafplaats en elkaar

Rondleiding

In samenwerking met het Oranjefonds

Dinsdag 2 november 2021 19 uur - ca. 19.45 uur

Ter Navolging

Ter Nagedachtenis

Met medewerking van het **Tiels Mannenkoor**

Het is hun eerste optreden sinds het begin van de Covid-19 crisis!

Het koor zal een zestal passende liederen ten gehore brengen

'Ter Nagedachtenis' op 2 november op Ter Navolging is inmiddels een traditie geworden en wil daar gelegenheid geven tot het gedenken van hen die het afgelopen jaar (of langer geleden) zijn overleden

Wat er de afgelopen maanden is gerealiseerd en wat wij u graag tonen!

Beide begraafplaatsen

- NL DOET 2021

Op vrijdag 28 mei waren 14 vrijwilligers actief om ook dit jaar NL DOET op de Joodse begraafplaats tot een succes te maken!

Er werd onkruid verwijderd langs de muur waarna grond werd opgebracht om daarna te worden ingezaaid met gras!

Het Metaheerhuisje is schoon gemaakt en de expositie voor een deel heringericht, dat in afwachting van verdere ontwikkelingen!

Op zaterdag 29 mei was eenzelfde aantal vrijwilligers hard aan het werk op Ter Navolging om ook deze begraafplaats klaar te maken voor het Weekend van de Begraafplaats de zondag er op.

Ook dit keer werd alles mede mogelijk gemaakt door het **Oranjefonds!**

- Stenen hersteld en te herstellen

De tand des tijd doet zijn werk en zelfs hardsteen en marmer hebben niet het eeuwige leven. Dat betekent dat er, net als bij apparatuur (en zelfs de mens) regelmatig 'onderhoud' moet worden gepleegd. Er ontstaat schade door vallende takken en er ontstaan scheuren door vocht en vorst. Ons uit professionals en vrijwilligers bestaande onderhoudsteam heeft weer tal van grafmonumenten in een (veel) betere staat gebracht. Momenteel wachten nog ca. 25 grafmonumenten op een (vaak letterlijke) opkrikbeurt: de meeste ervan zijn verzakt, worden 'gelift en op een steviger fundament herplaatst om verder verval (het ontstaan van scheuren en afbreken van delen)!

- Teksten en symbolen op grafmonumenten gezwart

Een belangrijk deel van ons werk is het leesbaar houden van teksten op grafmonumenten.

Wij hebben enkele vrijwilligers die dat tot in de puntjes beheersen! Om trots (en zuinig) op te zijn!

Helaas gaat één van hen ons verlaten vanwege verhuizing: **iets voor u?**

- Gras gezaaid

Op beide begraafplaatsen zijn kale plekken onder handen genomen waardoor het gras overal de overhand gaat krijgen!

Weet u wellicht nog enkele decennia terug toen er op Ter Navolging vrijwel geen gras te zien was maar des te meer bramen en klimop?

- Vrijwilligers gezocht

Wij mogen ons zeer gelukkig prijzen met een vaste kern van deskundige, betrokken én enthousiaste vrijwilligers die werkt onder het motto

'vrijwilligerswerk is wel vrijwillig maar niet vrijblijvend'

en

'je doet het voor een ander én voor jezelf omdat je er in tal van opzichten een goed gevoel bij hebt'!!

Iedere dinsdag- en woensdagmorgen komen wij van maart – oktober vanaf 10 uur enkele uren bij elkaar om aan de slag te gaan met wat er op het programma staat! Altijd omlijst met koffie of thee, bijpraten en wat lekkers!

- Facebook

Volg de actuele ontwikkelingen op onze facebookpagina!

- Bezoek

Ook de afgelopen maanden mochten beide begraafplaatsen zich in veel bezoek verheugen. Voor ons een stimulans om 'er tegen aan te blijven gaan'!

Recent was er een niet alledaags bezoek uit Twente: Marco zocht voorouders op de Joodse begraafplaats en vond ze niet alleen daar (Van Gelderen) maar ook nog op Ter Navolging (Tilanus).

Binnenkort is op Omroep Gelderland een reportage te zien over een bijzonder fotoalbum: ooit opgedoken in een café in de Achterhoek waar het van hand tot hand is gegaan. Uiteindelijk kwam men op Ter Navolging in Tiel terecht: daar blijken verschillende op foto's afgebeelde personen begraven te liggen!

- Ons werk steunen mag altijd!

Wellicht weet u het nog niet: wij ontvangen geen structurele subsidie. Dat betekent dat wij voor een groot deel van onze activiteiten afhankelijk zijn van vrijwillige bijdragen en sponsoring.

Ons bankrekeningnummer is **NL15 ABNA 05 07 63 54 34**

Ter Navolging

- Plattegrond op A3-formaat beschikbaar voor uw Corona bestendige wandeling beschikbaar

In de brievenbus bij het informatiebord bij de entree zit voor iedere bezoeker een 'hand-out' met op de ene kant een globale plattegrond van Ter Navolging (1786) met daarop de nummers van graven die op de andere kant beknopt zijn beschreven.

Een financiële tegemoetkoming van uw kant is uiteraard zeer welkom op bankrekeningnummer **NL15 ABNA 05 07 63 54 34**

- Nieuwe bordjes met beknopte informatie

Bij een twintigtal grafmonumenten zijn de bordjes met toelichting vernieuwd.

Als u meer wilt weten over de personen die daar begraven liggen of zijn bijgezet en / of over het grafmonument kunt u die informatie 'ophalen' via een QR code

- Boombank

Begin juli 2021 is naast het pad een fraaie boombank geplaatst! De aanschaf was mogelijk door verschillende donaties én de inzet van enkele van onze vrijwilligers. Daarmee werd een, ook bij bezoekers, al langer levende wens vervuld!

De bank ziet er niet alleen fraai en passend maar ook zeer uitnodigend uit! Vanaf de bank kan een groot deel van Ter Navolging worden overzien.

- Afgerond herstel

Na een grondige voorbereiding en een zorgvuldige uitvoering door de onvolprezen vakmensen van 'Aanpak Bouw & Riool', 'Van Luijn Natuursteen' en 'De Steen', dat in goed samenspel met onze vrijwilligers, zijn de laatste twee grafkelders die nog op de lijst stonden volledig hersteld: de grote kelder van Van Lidth de Jeude en de diepe kelder van Hoogendijk van Domselaar kunnen er hopelijk weer enkele tientallen jaren tegen! De met grond dichtgestorte ingang tot de kelder van Van Lidth de Jeude is veranderd in een wél functionele toegang.

Dat alles met dank aan onze donateurs en sponsors alsmede de Gemeente Tiel die voor de broodnodige financiële steun zorgden én onze vrijwilligers!

Voor dit jaar staat het herstel van nog ca. 25 grafmonumenten op het programma. Het betreft vooral het liften en herplaatsen van verzakte grafmonumenten waarbij voorkomen moet worden dat zij verder wegzakken en daardoor in stukken gaan breken.

Tijdens Open Monumentendag zal aan de hand van foto's een toelichting worden gegeven op het proces van het herstel van beide grafkelders!

- Hekken gelakt

Op Ter Navolging staan prachtige hekwerken en kettingen met o.a. gestileerde Franse lelies en een uitbeelding van het heelal boven de kelder.

Decennia lang waren ze bruin door de roest maar enkele jaren geleden zijn ze voor het eerst onder handen genomen om verder verval te stoppen.

Dit jaar zijn de hekken van Post, Van Krieken en Reuchlin waar nodig hersteld, geconserveerd en gelakt. Reuchlin zit in de voorlaatste (zilverkleurige) laklaag: de afronding staat voor volgend jaar op het programma, net als het oppakken van het herstel van verschillende kleinere hekwerken!

- Het Groen

'Opgejut' door het uiterst groeizame weertje moet al enkele maanden stevig worden aangepoot om het uitdijende groen in toom te houden!

Rond het grafveld van het Oud Burger mannen en Vrouwenhuis (AA 19) is op NL DOET een beukenhaagje geplant, de Buxushaagjes rond graven en bij het baarhuisje zijn vervangen door een motbestendigere plant en voor Burendag (of zoveel later als moet vanwege het weer) staat de inbedding van het depot in een Taxushaagje op het programma. Ook zijn delen van de borders aan de Lingedijk en de Stationsweg opnieuw beplant.

Helaas heeft de in 2016 gewonnen 'Gouden Treurwilg' door de droogte toch het loodje gelegd. Ter vervanging zal deze herfst een vervangend exemplaar worden geplant.

- De entree aangepakt

Op oude foto's is te zien dat Ter Navolging vroeger werd omzoomd door een sloot en een hoge haag.

Voor de poort, uit 1800, staan aan weerszijden van de voormalige dam (gelukkig nog steeds) de schuin geplaatste pijlers (schuin om ruimte te geven aan de naar buiten uitstekende assen van de koetsen) die er voor moesten zorgen dat de koetsen op het rechte grindpad bleven.

Die dam bestond uit grind en is later vervangen door stoeptegels. In nauw overleg met de gemeente is besloten de oorspronkelijke aanblik zo veel mogelijk te benaderen door de tegels te vervangen door grind. Een deel daarvan is al gerealiseerd.

Verder worden er enkele fietsnieten neergezet voor bezoekers-met-de-fiets. Het plan is die aanpassing nog dit jaar af te ronden.

- Zuidelijk deel in gebruik genomen

Op 24 juni is Froukje op het zuidelijke deel begraven. Het was voor het eerst in ca. 80 jaar dat op dit deel een begrafenis plaatsvond.

In het verlengde daarvan zijn in totaal ca. 25 nieuwe graven beschikbaar gekomen.

Daarnaast zijn 5 urnengraven rond een oude Taxusboom in het nieuwe uitgifteplan opgenomen.

Voor nadere informatie over en voor reserveringen betreffende graven moet u contact opnemen met de gemeente Tiel via 0344 637 111

- Geocache

Ook afgelopen zomer waren dagelijks mensen op zoek naar de smaakvol vormgegeven Geocache op Ter Navolging!

→ *Is Geocache ook iets voor u om Nederland (nog) beter te leren kennen?*

- Depot

Na de aanleg van het depot voor groenafval (en tot de afronding van het groot herstel van grafmonumenten ook voor de opslag van grond, zand en grind) staat voor de komende maanden de aanleg van een nieuw depot achter het baarhuisje op het programma. Na het gereedkomen ontstaan er aanzienlijk betere en ruimere faciliteiten voor het inrichten van exposities in het baarhuisje!

Joodse Begraafplaats

- Hand-out voor Covid-19 bestendige wandeling!

Voor hen die 'op eigen houtje' nader kennis willen maken met deze uit 1827 daterende begraafplaats is een 'hand-out' op A4-formaat gemaakt. Aan de hand daarvan kan een eerste kennismaking met dit funeraire monument worden gemaakt.

Aanvullende informatie is op te halen via QR-codes en via uitgebreidere documentatie die in het metaheerhuisje voor u klaar ligt!

- Exposities

Tot begin volgend jaar vindt u in het metaheerhuisje voor een deel lege vitrines: dat is het gevolg van onze medewerking aan de (interessante en druk bezochte) expositie 'Joden in het Land van Maas en Waal!?' in het Museum Tweestromenland in Beneden – Leeuwen.

Deze expositie is tot eind dit jaar te zien op woensdag-, vrijdag-, zaterdag- en zondagmiddag van 13.30 – 17 uur.

Uw Museumkaart is geldig!

Meer informatie: www.museumtweestromenland.nl

In 2022, zo is de planning, zal de informatievoorziening betreffende en op de begraafplaats, inclusief de expositie in het metaheerhuisje, zijn heringericht. De expositie zal aanzienlijk meer objecten vertonen!

- Erfgoed Telt

Het Rijk heeft een aanzienlijke som geld uitgetrokken om in samenwerking met het NIK en tal van andere organisaties te investeren in het behoud en de kwaliteit van het Joodse funeraire erfgoed in ons land dat ca. 240 Joodse begraafplaatsen omvat. De Joodse begraafplaats in Tiel is één van die 240!

- Herstel muur rond de begraafplaats

Voor dit, of komend, jaar staat het grondige herstel van de buitenkant van de uit ca. 1868 daterende muur rond de begraafplaats op het programma. De uitvoering ligt ook nu in de vertrouwde handen van 'Aanpak Bouw & Riool' en vindt plaats in opdracht van de gemeente Tiel die verantwoordelijk is voor het onderhoud van de muur.

U ziet het: stilzitten zit niet in onze aard. Als u zich aangesproken voelt: welkom als bezoeker en / of als vrijwilliger en / of donateur!
Wij hopen u binnenkort (opnieuw) te mogen begroeten!

info@ternavolgingtiel.nl

www.ternavolgingtiel.nl

KvK nr. 11 04 35 45

Banknr. NL15ABNA0507635434

Stichting Ter Navolging Tiel
Winnaar van De Gouden Terebinth 2018
en de
Erfgoedprijs 2018 van de Ver. Oudheidkamer Tiel